

schoolkrant

DE SCHOOLKRANT

Moer heeft nog maar weinig aandacht besteed aan schoolkranten. Dat is vreemd, want de VON heeft een emancipatorische doelstelling en schoolkranten hebben wel degelijk een emancipatorische functie.

Willem Mooijman heeft ervaring als redacteur van twee officiële en een alternatieve schoolkranten, alle drie in het voortgezet onderwijs. Hij besteedt, vooral aan de hand van die ervaringen, aandacht aan die emancipatorische functie, aan de belemmeringen daarvoor en aan manieren om die belemmeringen op te heffen, althans te verkleinen.

Over schoolkranten verscheen in *Moer* één keer een artikel en één keer een korte beschrijving van een klassiek conflict.¹ Al met al betekent dat nog niet veel aandacht. De schoolkrant is toch al niet een onderwerp waar de onderwijswereld druk mee bezig is. De *Docentengids*² noemt in de index wel onderwerpen als absolute normen, boekenfonds, docentenbibliotheek en verfrissing, maar de schoolkrant komt er niet in voor.

Uit de laatste tijd zijn me maar twee artikelen bekend over schoolkranten: een van Eise Postma in *Interkom*³ en een van Gerrit Venis in *Inzicht*, het blad van de Vereniging voor openbaar onderwijs⁴. Het eerste gaat over het voortgezet onderwijs, dat van Venis over het lager onderwijs, maar ik denk dat beide artikelen nuttig zijn voor alle soorten onderwijs. Ik hoop dat het mijne dat ook is.

Het stuk is naar het eind toe steeds meer op de praktijk gericht. Het begint met de voorwaarden

die aanwezig moeten zijn voor een zinvolle schoolkrantenpraktijk, de duidelijke afspraken die redactie en schoolleiding/bevoegd gezag moeten maken.

Mijn verhaal heeft ten dele de vorm van een 'case study'. Omdat de 'study' belangrijker is dan de 'case', laat ik verwijzingen naar de krant(en) waar het om ging, weg.

Oefenveldje voor de democratie

In 1972 is al de volgende kritiek geuit op de schoolkranten (zie de artikelen van Gerrit Venis): In het algemeen zijn schoolkranten conflictloos. Te weinig schoolkranten vertonen vraagtekens, ongenoegen, kritische stellingname en enig risico om het geschreven woord.

De schoolkrant kan meer dan nu nog het geval is, een oefenveldje voor de praktische democratie worden. Met name door een vrijere en een meer

bewuste inbreng van de kinderen.

Wat moet je je voorstellen bij een schoolkrant als 'oefenveldje voor de praktische democratie'? Ik noem maar een paar mogelijkheden:

- Leerlingen en leerkrachten kunnen in de redactie samenwerken op een andere manier dan in de schoolse klassikale situatie.

- Begrotingen en andere beleidsstukken van bevoegd gezag en schoolleiding kunnen gepubliceerd worden en gekritiseerd.

- Het 'autoritaire, intellectualistische karakter van de bestaande schoolse manier van leren' kan aan de kaak gesteld worden en gesteld worden tegenover 'een model waarin leraren en leerlingen kunnen (her)ontdekken dat leren boeiend en zinvol kan zijn en niet strijdig hoeft te zijn met persoonlijke (leer)behoeften'.⁵

De kansen voor zo'n gebruik van het oefenveldje worden aanmerkelijk verkleind door de behoefte die de schoolautoriteiten hebben aan een visitekaartje. Ik kom daar verderop op terug.

Ik wil eerst aangeven binnen welke juridische beperkingen je werkt als je een schoolkrant meer wilt laten zijn dan een clubblaadje.

Vrijheid van drukpers

Redacties van schoolkranten krijgen wel 's moeilijkheden met hun schoolleiding of hun bevoegd gezag over de vraag wie er eigenlijk verantwoordelijk is voor de inhoud.

Zoals de zaken er nu voorstaan, is het bevoegd gezag altijd verantwoordelijk voor de inhoud van een schoolkrant. De vrijheid van drukpers bestaat namelijk niet op school. Juridisch liggen de zaken ongeveer als volgt.

Het begint allemaal heel mooi.

In de Universele verklaring van de rechten van de mens hebben de leden van de Verenigde Naties in art. 19 bepaald: 'Een ieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid zonder inmenging een mening te koesteren en door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.'

En de Europese landen hebben in art. 10 van het Verdrag van Rome dezelfde vrijheid gewaarborgd.

In art. 7 van de Nederlandse grondwet staat: 'Niemand heeft voorafgaand verlof nodig om door de drukpers gedachten en gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijk-

heid voor de wet.' En in art. 18 van de Belgische grondwet staat onder meer: 'De drukpers is vrij; de censuur kan nooit worden ingevoerd.'

Maar wie mocht denken dat ieder dus vrijelijk gedachten en gevoelens mag uiten heeft het mis. Op 23 november 1960 heeft het Haagse hof van justitie bepaald dat 'de grondrechten — ook dat der vrijheid van drukpers — naar hun karakter en blijkens de geschiedenis van hun ontstaan uitsluitend beogen een waarborg te zijn voor de burgers tegenover de staat en zijn organen'.⁶ Of er in België ook wel 's zo'n uitspraak gedaan is, heb ik niet nagegaan, maar ik denk dat het niet eens hoeft. De boodschap is duidelijk: vrijheid van meningsuiting geldt alleen in de omgang tussen overheid en burgers, maar niet in de omgang tussen burgers onderling.

De overheid mag dus niet verbieden om propaganda voor een bepaalde politieke partij te maken, bijvoorbeeld. Maar een redactie mag wel besluiten om artikelen van een bepaalde politieke strekking niet op te nemen; wie dat niet bevalt, moet maar in een ander blad publiceren. Zo kunnen ook uitgever en directie van een bepaald blad voorwaarden stellen aan de redactie.

In het geval van een schoolkrant hebben directie en bevoegd gezag hun eigen verantwoordelijkheid tegenover leerlingen, ouders en andere betrokkenen. Ingrepen van directie en bevoegd gezag zijn dus nooit censuur (die kan alleen de overheid plegen), maar kunnen natuurlijk wel op andere gronden onrechtmatig zijn.

De redenering die ik hier gevolgd heb, is die van mevrouw mr E. de Vries Robbé-van Tricht.⁷ Ze heeft die neergelegd in een uiteenzetting waarmee ze op verzoek van beide partijen arbitreerde in een conflict tussen een schoolkrantredactie waar ik lid van was en het bestuur van onze school.

Ik citeer uit haar betoog nog dit:

'Het komt mij onvermijdelijk voor dat de schoolleiding moet kunnen ingrijpen, ook vooraf.

Nogmaals, hiermee is niet tekort gedaan aan het grondrecht van de persvrijheid.

Zouden de publicisten aan dat ingrijpen willen ontkomen, dan zouden zij zelfstandig een tijdschrift moeten uitgeven, los van de school. Bijvoorbeeld een eigen schoolkrant of een middelbare scholierenkrant, landelijk of regionaal, waarop een middelbare scholier zich al of niet kan abonneren. Dat staat hem vrij. Zij zijn dan volgens art. 7 van de grondwet slechts onderworpen aan de beperkingen die strafwet oplegt en t.a.v. hun eigen school zullen leraren en leerlingen die aan de krant mee-

werken, de nodige egards in acht moeten nemen om moeilijkheden, zoals bijvoorbeeld verwijdering van school, te vermijden. Maar door afschaffing van de schoolkrant in zijn huidige vorm zou de goede opzet daarvan verloren gaan, wat heel jammer zou zijn. (...) Wanneer er twijfel is zou ik de beslissing bij de rector willen leggen, als degenen die in de eerste plaats tegenover het bestuur verantwoordelijk is t.a.v. de gang van zaken op school. (...) Wil de opzet van de X als vrije tribune slagen, dan zal echter het ingrijpen door de rector tot het alleruiterste moeten worden beperkt.'

De verantwoordelijkheid van een redactie

De arbitrage die in dit geval de redactie van een schoolkrant en het bevoegd gezag overeengekomen waren, lijkt me een uniek geval. Dat was in dit geval ook alleen mogelijk doordat de redactie zich niet neer wilde leggen bij botte censuur en doordat het bevoegd gezag begreep dat er een basis moest zijn voor goede afspraken. Uiteindelijk kwam de volgende afspraak eruit:

Het bevoegd gezag is verantwoordelijk voor de schoolkrant. Het heeft die verantwoordelijkheid gedelegeerd aan de redactie die dus vrij is zelfstandig de inhoud van de krant te bepalen.

Als een of meer leden van de redactie vinden dat een stuk niet moet worden opgenomen, kan dat stuk aan de directeur/rector worden voorgelegd. Als deze vindt dat het stuk niet geplaatst kan worden, wordt het al of niet plaatsen opnieuw in de redactie besproken. Blijft de redactie van oordeel dat het stuk toch moet worden opgenomen, dan heeft de directeur/rector een schorsende bevoegdheid en legt het al of niet plaatsen ter beslissing voor aan het bevoegd gezag.

Overigens beslist de redactie over het al of niet opnemen van stukken bij stemming.

Het eerste criterium voor opnemen van stukken is de kwaliteit; het eerste criterium voor afwijzen van stukken is letterlijke afkomst uit andere bron.

De krant waar het hier om gaat, is gesticht in 1969, een jaar waarin vernieuwing op veel gebieden mogelijk en makkelijk leek te zijn. Die toon klinkt ook in het 'ten geleide' van de rector:

'We ontdekken dat de school in veel opzichten een ingewikkeld instituut is. We leggen ons daar echter niet bij neer. We vragen naar het "hoe" en het "waarom" van veel zaken. We willen weten hoe anderen, die dagelijks met ons samenwerken, over de dingen denken. We trachten via discussies tot gemeenschappelijke standpunten te komen, die tot verantwoorde veranderingen en vernieuwingen moeten leiden.

Ik geloof dat de nieuwe schoolkrant in deze sfeer een onmisbare functie zal gaan vervullen. Het is gewoon noodzakelijk de verscheidene kringen die bij het schoolleven betrokken zijn, de gelegenheid te geven onderling via het geschreven woord contacten te leggen. In de redactie werken dan ook vertegenwoordigers van ouders, leerlingen en docenten samen.'

Het zwakke plekje in dit betoog is natuurlijk het woord 'verantwoorde'. Wie maakt uit wat verantwoord is? Maar daar lette de redactie niet op. Vandaar dat die vrolijk in hetzelfde nummer schreef:

Wij willen van iedereen alles hebben: iedere dichtertelijke oprisping, alle prozaïsche geintjes, alle tere stemmingstukjes, ieder gloedvol betoog, en vooral, alle provocerende schenentrappertjes, is ons welkom. De redactie besluit bij meerderheid van stemmen tot plaatsing, wat overigens niet inhoudt dat zij de meningen van de auteurs onderschrijft. Censuur is een vies woord, daar doen we dus niet aan.

De inhoud van dit blad mag informatief zijn, mag ergerlijk zijn, mag tot woede-uitbarstingen leiden, mag tranen met en zonder tuiten opwekken, mag een blijde lach tevoorschijn roepen, mag tot vlammende protesten aanleiding geven ... de inhoud mag alleen niet vervelen.

Al na een paar nummers waren de poppen aan het dansen. De rector werd onder druk gezet door ouders die bezwaar maakten tegen een stukje van een leraar die vond dat de school wel wat eerder met seksuele voorlichting kon beginnen dan in de derde klas, en tegen stukjes van leerlingen die aandrongen op democratischer verhoudingen.

Begin 1971 schreef de redactie:

De klachten die de rector bereiken, monden veelal uit in een verzoek om publicatie van dit soort artikelen te voorkomen. Dat is jammer, want meningen die onderdrukt worden, houden daarom niet op te bestaan. Wat onderdrukt wordt, is onbekend; maar wat bekend is, kan bestreden worden en bestrijding kan overtuigen. En voor wie overtuigd is, is geen verbod, resp. 'bescherming' nodig.

De verantwoordelijkheid van de schoolleiding t.a.v. de schoolkrant is op het ogenblik in studie. Hoe dat zal aflopen zal in een volgende editie wel blijken. Voor dit nummer geldt echter nog: de redactie is verantwoordelijk.

Het overleg over de verantwoordelijkheid leidde ertoe dat het bestuur de volledige verantwoorde-lijkheid voor de krant aan de redactie delegeerde en dat de redactie, 'waar hem dat nuttig lijkt, kennis zal nemen van de mening van de schoolleiding

t.a.v. een bepaalde kwestie, hierbij zelfstandig bepalend of en wanneer dat nodig is. Het besluit tot plaatsing of afwijzing van kopij wordt opnieuw hierna zelfstandig en voor eigen verantwoordelijkheid genomen, al of niet rekening houdend met de mening van de schoolleiding'.

Dat leek een aardige oplossing. Maar toen de redactie een grappig bedoeld stukje over seksuele opwekkingsmiddelen en zelfbevrediging voor vermoeide eindexamenkandidaten aan de rector had voorgelegd (de stemmen staakten) en het alsnog wilde plaatsen met de mededeling dat de rector ertegen was, legde hij de zaak voor aan het bevoegd gezag. Dat leidde tot de arbitrage van de juriste en vervolgens tot het redactiestatuut dat ik aan het begin van deze paragraaf heb aangehaald.

De schoolkrant als visitekaartje

Schoolbesturen en schoolleidingen hebben meestal wel graag een schoolkrant en ze hebben er dan ook nogal wat geld voor over. Ze noemen zo'n krant een visitekaartje van de school. Dat woord *visitekaartje* is even glad als sommige deftige visitekaartjes.

Als je begint met een schoolkrant is het dan ook goed om met de betrokken autoriteiten af te spreken wat zij ermee willen en wat jij ermee wilt.

Over het algemeen dragen volgens autoriteiten vieze woorden, politieke stukken en kritiek op de gang van zaken op school niet bij tot die visitekaartjesfunctie. Grappen mogen wel, mits ze onschadelijk zijn. Helemaal ongelijk hebben ze soms niet: als de school, (mede) door toedoen van de schoolkrant, een slechte naam krijgt, kan dat betekenen dat er minder leerlingen komen, en uiteindelijk dat er leraren moeten afvloeien. Het kan ook betekenen dat een vernieuwingsproces gestoord wordt door daarvoor hinderlijke randverschijnselen in de schoolkrant.

Maar dat moge zo zijn, de neiging van autoriteiten om overdreven voorzichtig te zijn kan leiden tot onnodig en daardoor ontmoedigend ingrijpen. Niet leuk dus voor 't oefenveldje van de democratie.

In het schoolkrantennummer van *Interkom* staat een prijsvraag die in een schoolkrant gestaan heeft. De lezers krijgen de gelegenheid de *rampwaarde* van een leerkracht te berekenen aan de

hand van gegevens als *uitgestuurde leerlingen*, *hufteigheid* en *vervreemdingsquote*. De gegevens stop je in een formule, die in het artikel wordt uitgewerkt aan de hand van een voorbeeld, een leraar ecologie, drs P.R. Utser.

De leraar die blijkens de ingezonden oplossingen de hoogste score haalt, is de *rampleraar* van de maand.

Het is jammer dat *Interkom* de uitslag niet afdruckt. Voorlopig ga ik er maar vanuit dat die ook niet gepubliceerd is. Want 'grappige' kritiek op leraren kan nog wel ('Wist u dat drs A twee maanden geleden voor het eerst zijn schoenen gepoetst heeft?'), maar serieuze kritiek levert problemen op. Wat voor problemen? Ik noem er een paar:

- De redactie wil wel plaatsen, maar de schoolleiding verbiedt dat;
- De redactie krijgt onzinnige stukken toegezonden en wil die niet plaatsen;
- De redactie krijgt serieuze stukken toegezonden, maar wil die niet plaatsen om de betrokken leraar niet te kwetsen.

Een schoolkrant waar ik redacteur van was, kreeg eens een kritisch stuk over een leraar toegestuurd dat erg op de man gespeeld was. Een deel van de redactie voelde wel voor plaatsing, een ander deel niet. Volgens de geldende procedure werd het stuk met de rector doorgepraat. Die was tegen plaatsing, en na het gesprek besloot de meerderheid van de redactie tegen plaatsing. Maar er kwam wel in het volgende nummer een uitnodiging aan de lezers om kritische stukken over leraren te sturen, met een aantal criteria die de redactie voor zulke stukken stelde. Er is nooit een reactie op gekomen.

Daar zijn ook verschillende verklaringen voor mogelijk:

- Leerlingen zijn bang dat de betrokken leraar ze zal pakken;
 - Leerlingen hebben de moed al lang opgegeven dat ze door zulke stukken iets kunnen veranderen;
 - De criteria zijn te beperkend;
 - Leerlingen vinden dat schoolkranten alleen grappige stukjes moeten publiceren.
- Kortom, het valt allemaal niet mee. Toch kan een serieuze redactie, aan de hand van goeie afspraken en met wat doorzettingsvermogen best wel een schoolkrant maken die een duidelijker beeld van een school geeft dan het traditionele visitekaartje.

De krant van Flip

In diezelfde *Interkom* staat een voorbeeld van een Lieve-Litarubriek die *Flip geeft raad* heet. Er staat een brief in van 'Radeloos' waar ik het volgende uit aanhaal:

Mijn vader is anderhalf jaar geleden werkloos geworden. Hij zit nu de hele dag thuis. In het begin had hij nog wel bezigheden maar tegenwoordig loopt hij de hele tijd met een kwaad gezicht rond. Er is steeds ruzie waarvan ik zenuwachtig word, slecht slaap en 's ochtends als ik uit bed kom al moe ben. Op school kan ik mijn aandacht niet bij de lessen houden.

Door al deze factoren ben ik vorig jaar blijven zitten. Mijn vader was toen razend. De situatie is ondertussen niets veranderd en het ziet ernaar uit dat ik het nu weer niet haal. Ik ben bang dat mijn vader zich dan niet meer in de hand kan houden. Flip, help mij alsjeblieft, ik zie geen uitweg meer!

Ik neem aan dat dit een verzonnen brief is, dat hoop ik tenminste. Het antwoord van geestige Flip luidt:

Ze moesten jou eens een flink pak op je donder geven. Wat een aansteller. Stuk augurk (er volgen hierna 107 scheldwoorden, variërend van Opel Kadett via strontklep tot neukorgel). Flip begint toch ook niet bij ieder tegenslagje gelijk te jammeren. Het is maar goed dat er tenminste ook nog aardige mensen rondlopen.

Ik vind dat de schoolkrantredacteur die dit geschreven heeft, een flink pak op z'n donder zou moeten hebben. Met zo'n 'geestig' antwoord geef je alle zeurpieten gelijk die beweren dat scholieren alleen maar kunnen vuilbekken, en je geeft ook alle tegenstanders van emancipatie gelijk die beweren dat scholieren alleen maar in staat zijn tot reactionaire gedachten.

Ik kan me een schoolleider voorstellen die dit stukje heeft laten passeren met in zijn achterhoofd: 'OK, dit bewaar ik goed om het later als wapen te gebruiken als er serieuze kritiek op mijn beleid in de schoolkrant komt. Dan zal ik zeggen dat het volkomen terecht is dat ik nu censuur toepas, want dat me al eerder gebleken was dat de jongelui het niet aankunnen. Enz.'

Uit een andere schoolkrant haal ik een voorbeeld aan van een Lieve-Litarubriek die wel zin heeft. Hij wordt verzorgd door de schooldecaan.

Beste Schooldecaan,
Minister Pais heeft voorgesteld om wiskunde in het vakkenpakket te eisen voor toelating tot de pedagogische academie. Wat vindt u daarvan?

Ab Normaal

Beste Ab,
Minister Pais heeft veel invallen, die hij dan meteen de volgende dag aan heel Nederland meedeelt. Hij kan wel willen dat alle PA-studenten wiskunde hebben, maar het is uitgesloten dat hij dat erdoor krijgt. Denk alleen maar aan het verzet van de schooldecanen dat dit zou oproepen. Maak je dus maar geen zorgen. (Voor het proefwerk van 15 juni had je overigens een 4—).

H. Steur

PS Als wiskundeleraar ben ik een voorstander van het verplicht stellen van wiskunde voor de PA. Dat zou de kwaliteit van het rekenonderwijs op de basisschool stellig ten goede komen.

De zin van zo'n aanpak vind ik:

- de schooldecaan kan gegevens kwijt die hij van belang vindt voor de leerlingen;
- via een fictieve vraag gaat hij, net als frivole Flip, in op een echt/denkbaar gegeven; hij gaat niet zitten wachten tot er 's iemand komt met een echte vraag;

- hij kan een persoonlijke bijdrage leveren aan de schoolkrant; net als Flip vindt hij die bijdrage grappig.

Ik laat nu verder in het midden of iedereen met me eens zal zijn dat Steur grappiger is dan Flip. Maar als ik met Flip in discussie wil treden, zal hij zeggen: 'Joh, 't was toch maar een geintje', terwijl Steur zich blootgeeft als een wiskunde-aanbidder voor de PA: over dat standpunt kan ik met hem in de clinch gaan, want daar zal hij nooit van kunnen zeggen dat 't maar een geintje is.

Leerkrachten in de redactie

Vanouds zitten er leerkrachten in de redacties van schoolkranten. Vroeger was dat (bijna) altijd om te zorgen dat er geen onwelgevoeglijke, kwetsende en verwarrende dingen in kwamen. Waarschijnlijk is dat hier en daar nog wel zo.

Ik vind dat leerkrachten zich nooit met *die* taak moeten laten belasten. Maar ze horen wel in schoolkrantenredacties. Een redactie van enkel leerlingen heeft veel te weinig macht tegenover autoriteiten die geneigd zijn tot censuur. Leerkrachten kunnen vanuit een sterkere positie onderhandelen over de voorwaarden waar een krant aan moet voldoen en ze kunnen in crisissituaties

meer druk op de autoriteiten uitoefenen dan de leerlingen.

In 1972 is al de volgende kritiek geuit op schoolkranten (zie de artikelen van Gerrit Venis):

In het algemeen zijn schoolkranten conflictloos. Te weinig schoolkranten vertonen vraagtekens, ongenoegen, kritische stellingname en enig risico om het geschreven woord.

De schoolkrant kan meer dan nu nog het geval is, een oefenveldje voor de praktische democratie worden. Met name door een vrijere en een meer bewuste inbreng van de kinderen.

Die kritiek gaat nog steeds op. De enige die die 'vrijere en meer bewuste inbreng' van de leerlingen kan waarborgen is een leerkracht-mederedacteur die achter haar/zijn leerlingen-mederedacteurs gaat staan als de autoriteiten vinden dat hun inbreng te vrij en te bewust is, of, in de woorden van de rector uit 1968 die ik in het begin heb aangehaald, niet 'verantwoord' genoeg.

Natuurlijk moeten leerlingen de kans krijgen om mis te kleunen op het oefenveldje voor de praktische democratie. En dan moet ook de geestige Flip zijn rubriekje kunnen schrijven. Maar het zou leuker zijn als dan de leraar-mederedacteur van zo'n Flip er bijvoorbeeld een alternatief antwoord bij schreef.

Zodra de autoriteiten je het als leerkracht-redacteur onmogelijk maken om zo te werken, moet je ermee ophouden. Dat kan dan zonde zijn voor de schoolkrant, maar dan moet de vrijheid van het oefenveldje de voorrang krijgen. Als er genoeg liefhebbers zijn om een alternatieve schoolkrant te maken, kan je je als leerkracht daar nog altijd bij aansluiten en waarom zou je die liefhebbers niet stimuleren?

Een schrijvende redactie

Nog iets over de taak van een redactie.

Je leest in veel schoolkranten bij herhaling oproepen aan de lezers om toch vooral stukjes te sturen, want 'het is niet onze taak de krant te vullen, dat moeten jullie zelf doen. Wat dat betreft staat de redactie machteloos', zoals ik laatst nog in een schoolkrant las.

Ik vind zulke opmerkingen kenmerkend voor slechte schoolkranten. Een redactie die zo rede-neert, beperkt zijn taak tot die van doorgeefluik en correctieafdeling. Zo'n redactie wacht af wat er binnenkomt en dan is het iedere keer maar

weer een gok wat voor krant eruit komt.

Zo'n redactie ontkent dan ook dat ze ook maar willen lijken op de redactie van een echte krant. Ze degraderen zichzelf tot clubkrantje.

Als de redactie wil dat de lezers schrijven, zullen de leden stukken moeten schrijven die de lezers prikkelen tot reacties. Maar een redactie hoeft dat helemaal niet te willen. Als een schoolkrant een visitekaartje van een school moet zijn, is het de taak van de redactie om na te gaan wat er allemaal aan goeds en kwaads op de school gebeurt, om zelf stukken te schrijven waarin staat hoe je de school beter zou kunnen maken of eventueel gerichte verzoeken doen aan deskundigen binnen of buiten de school om zulke stukken te schrijven.

Een schoolkrant zonder redactiebeleid is het tegendeel van een oefenveldje voor democratie. Het is een oefenveldje voor vrijblijvendheid.

Dat oefenveldje dus

Op scholen, zelfs de beste, is maar heel weinig democratie. De leerlingen hebben geen enkele formele invloed op de schooloverheid: wat leerlingenraden (waar die er nog zijn) aan adviezen opleveren, wordt zo vaak terzijde geschoven dat alleen maar cynisme overblijft. Voor leerkrachten en ouders geldt bijna hetzelfde. Waar militairen, artsen en journalisten nog een geschreven tuchtrecht kennen, zijn scholieren meestal overgeleverd aan de buien van leraren, conciërges en schoolleiders en aan de verzamelde hobbies van hun overheden die leerlingenreglement heten. De macht van een bevoegd gezag is, in de naam van de vrijheid van inrichting van onderwijs, welhaast onbeperkt.

Binnen dat kader kan je alleen maar over democratie *praten* en er soms een heel klein beetje iets aan doen binnen de muren van de klas.

De situatie is te vergelijken met die van onderdanen van een absolutistisch regiem. Toch hebben onderdanen van zulke regimes bereikt dat hun overheden grondrechten in de grondwet opnamen, zoals vrijheid van meningsuiting. Dat is waarachtig niet op initiatief van die overheden gebeurd, daar is hard voor gevochten. En 't resultaat laat vaak nog heel veel te wensen over, want in veel landen staan die grondrechten alleen maar in de grondwet omdat een regiem dat zich beschaafd wil noemen, daar blijkbaar niet buiten kan. Dissidenten, vrijheidsstrijders en organisaties

als Amnesty ontlenen daar in ieder geval argumenten aan om zulke regimes onder druk te zetten.

Wat de burgers met de overheid gedaan hebben, zouden schoolbevolkingen met hun overheid moeten kunnen doen. 't Argument van onmondigheid waar schooloverheden mee zwaaien, is eeuwenlang door politieke overheden tegen hun burgers misbruikt. Bovendien hebben scholieren de kans om samen te werken met leraren die voor schoolleidingen op straffe van belachelijkheid wel mondig *moeten* zijn: ze hebben ze zelf aangesteld immers.

Ik noem tenslotte een paar gebieden waarop een schoolkrant een functie kan hebben als 'oefenveldje voor de praktische democratie', en dan in die zin dat het werken aan democratisering van de school een oefening kan zijn voor het werken aan democratisering van de maatschappij.

Commentaar leveren op handel en wandel van de schooloverheid

Dat is de taak van alle persorganen. In een parlementaire democratie heeft het parlement zijn controlerende taak vaak al dan niet vrijwillig grotendeels opgegeven (hoeveel keer heeft het Nederlandse parlement gebruik gemaakt van zijn recht op enquête bijvoorbeeld?). Op scholen is er helemaal geen parlement of op z'n hoogst een machteloos 'inspraak'-orgaan.

De redactie van een schoolkrant kan via commentaren de overheden hinderlijk volgen. De redactie kan ook eigen nieuwsgaring plegen. Voor de meeste schoolkranten geldt helemaal geen verbod om dat te doen, alleen de angst dat 'het wel niet zal mogen'. Een redactie die de moed opbrengt, niet aan zelfcensuur te doen, zal dus voorlopig geen belemmeringen ondervinden. Zolang 't kan, draagt de redactie bij tot democratisering van de school.

Tactieken en strategieën ontwikkelen om te werken

Ik schreef: *zolang 't kan*. Dat moment moet je zo lang mogelijk uitstellen. Wat is daarvoor nodig?

— Bezinning over de aard van een geschrift: grappig, bijtend, bloedserieus, in afleveringen die naar een climax toewerken, de domme August spelen (maar ondertussen ...). Dat betekent dat je iedere

keer weer afweegt welke macht jij kan stellen tegenover de macht die je wilt corrigeren of aantasten. Dat betekent politiek denken. Dat betekent ook dat je een visie moet ontwikkelen: waarom wil ik dat stuk schrijven of plaatsen, welk belang dien ik daarmee?

— Afspraken met de overheden, zoals het redactiestatuut dat ik in het begin heb aangehaald. Je hóeft natuurlijk niet zulke afspraken te maken en er is veel te zeggen voor een alternatieve schoolkrant. Maar je maakt het je dan wel extra moeilijk omdat je zo'n krant niet binnen de school mag verspreiden en omdat de gemiddelde scholier weinig moeite en geld over zal hebben om zo'n krant te bemachtigen als 't eerste nieuwtje eraf is. Lees daarover het stukje van Leo Tortike¹.

Ingezonden stukken

Redacties die de lezers aan hun kop zeuren om bijdragen vind ik, zoals gezegd, geen goeie redacties. Maar redacties die hun lezers uitlokken om te reageren vind ik uitstekende redacties. Een schoolkrant die een forum van meningen is, heeft een democratiserende functie.

Reacties van lezers geven de schrijvers van stukken bovendien weer een gelegenheid om zich te bezinnen op hun stuk: wás 't wel zo goed of was 't misschien nog niet duidelijk genoeg.

Het is zo jammer dat schooloverheden over het algemeen weigeren in discussie te gaan met schrijvers van stukken in de schoolkrant. Liever gebruiken ze dan de middelen van de censuur. Nu is censuur echt een vies woord, ook voor schooloverheden. Dat gegeven kan je gebruiken voor het bereiken van een redactiestatuut: dat beperkt de mogelijkheden van censuur aanmerkelijk. En zorg dat ieder ingrijpen van de schooloverheid duidelijk wordt toegelicht in de krant: ook dat leidt tot inzicht bij de lezers en dus tot democratisering van de schoolmaatschappij.

Wie?

Ik laat het hier maar bij, al is het onderwerp nog lang niet uitgeput.

Liever vraag ik lezers om ervaringen met schoolkranten aan mij te schrijven en voorbeelden van goeie schoolkranten te sturen. Ik zal daar dan te zijner tijd op terugkomen.

Noten

- 1 Zie *Moer* 1977: 5, Paulien Osse 'Schoolkranten'. Leo Tortike 'Schoolkrant-trammelant, een klassiek conflict' in: *Moer* 1980: 3, binnenzijde omslag, in de rubriek 'het is maar dat u het weet'. Tortike z'n stukje gaat over het soort problemen waar Postma en Venis alleen maar naar verwijzen.
- 2 *Docentengids voor het voortgezet onderwijs* Van Loghum Slaterus, Deventer 1977.
- 3 Eise Postma 'Flip geeft raad' in: *Interkom* jrg. 8, nr 41 (herfst 1979), blz. 3-12. Het stuk biedt vooral technische tips. Interessanter is eigenlijk de voorpagina van dit nummer die gesierd is met een tekening waarop je onder meer een mannenmond en een vrouwenhand heel dicht in de buurt van een kut ziet. De redactie stelt bij die plaat vragen als: Zou op jouw/ uw school de schoolkrant kunnen verschijnen met deze voorkant? U/je voert als hoofdredacteur verdediging van deze voorplaat tegen 'de schoolleiding'. Welke zouden de argumenten van de schoolleiding zijn? Wat zouden uw/jouw argumenten zijn? En tegen een (mede-)feministe?
De lezers worden uitgenodigd antwoorden in te zenden, maar ze zijn bij mijn weten niet gepubliceerd en waarschijnlijk dus ook niet ingezonden.
- 4 Gerrit Venis 'De schoolkrant een familiebal voor jong en oud'; 'Een meter schoolkranten'; 'Zomaar een schoolkrant'. Achtereenvolgens in: *Inzicht* jrg. 113, nr 5 (sept. '79), jrg. 114, nr 5 (sept. '80) en 6 (okt. '80).
In het eerste stuk had Venis lezers gevraagd schoolkranten te sturen. In het tweede stuk schrijft hij dat 53 scholen of scholenkoppels hem 200 kranten gestuurd hadden; daaronder was maar één secundaire school. Overigens had *Interkom* op een verzoek om inzending van schoolkranten er maar twee ontvangen.
- 5 De citaten ontleen ik aan blz. 19 van Theo Jansen en Anne-Ruth van Kammen 'Marx tussen de kabouters' in het laatste nummer van *Vernieuwing*, jrg. 39, nr 396 (dec. 1980). Dat artikel is gewijd aan de geschiedenis van de kritische lerarenbeweging en biedt veel gegevens en literatuur over de mogelijkheden en onmogelijkheden voor een 'oefenveldje van de praktische democratie' op school.
- 6 *Nederlandse jurisprudentie* 1961, nr 501.
- 7 Mr E. de Vries Robbé-van Tricht *Uiteenzetting over vrijheid van drukpers en meningsuiting* Interne publicatie 1972.
Om de zaak algemeen te houden, laat ik de naam van de betrokken schoolkrant weg.